

Ίστορικά - Έθνικά

■ «Αὐτοὶ ἦταν οἱ ἀληθεῖς σταυροφόροι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας»

1821: Ἡ τελευταία σταυροφορία*

Ἄγων ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος

Ἡ παρούσα ἐργασία ἀναφέρεται σὲ μία πτυχή τῆς κηρύξεως τῆς **Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης** –καὶ τὴν ἀποκαλῶ ἔτσι, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Ἀποστόλου Βακαλοπούλου, γιὰ νὰ τὴν διακρίνω ἀπὸ ὅλες τὶς προηγούμενες καὶ ἀδιάκοπες (περισσότερες ἀπὸ 50) Ἐπανάστασεις τῶν μακρῶν αἰῶνων τῆς Ὄθωμανικῆς Κατοχῆς– μία πτυχή ποὺ τονίζεται συχνὰ μὲν, ἀλλ’ ἐσφαλμένως κατὰ τὴν γνώμη μου.

Πρόκειται γιὰ τὴν **πρόταξη ἀπὸ τοὺς ἐξεγερθέντες τῆς παραμέτρου τῆς θρησκείας**. **Σὲ** μία ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποία κατ’ ἐξακολούθησιν γίνεται λόγος περὶ χωρισμοῦ Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, περὶ καταργήσεως τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν καὶ ἄλλων συναφῶν, καλὸν εἶναι νὰ ἀνατρέξωμε στὴν γένεση τοῦ Νεοελληνικοῦ Κράτους καὶ νὰ ἀναστοχασθοῦμε **ποιοὺ κράτος ἤθελαν οἱ πατέρες μας**.

Καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι δὲν εἶχαν καμμία διάθεση γιὰ κράτος μὴ χριστιανικὸ καὶ ὡς πρὸς τὴν οὐσία του.

* * *

Εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους, ὅτι ἡ Ἐπανάστασις προετοιμάσθηκε ἀπὸ τὴν **Φιλικὴ Ἐταιρεία**.

Καὶ εἶναι ἐπίσης γνωστὸ σὲ ὅλους, ὅτι ἡ μυστικότης τῆς προπαρασκευῆς διετηρήθη μὲ κόπους καὶ ἀκόμη καὶ μὲ αἷμα, καθὼς ὑπῆρξαν ἐκτελέσεις προσώπων ποὺ ἐθωρήθησαν, ὅτι εἶχαν προδώσει τὸ μυστικόν, ὅπως ὁ Ἰθακήσιος Νικόλαος Γαλάτης.

Οἱ ἐκτελέσεις καταγράφονται ὡς δολοφονίες, ἀλλὰ λησμονοῦνται οἱ αὐστηροὶ ὄρκοι ποὺ ἐλάμβανε κάθε μυούμενος στὴν Ἑταιρεία.

Στὸν λαμβανόμενο ὄρκο περιλαμβάνετο ἐν τέλει καὶ ἡ φράσις:

• «**Ἡ** θεία Δικαιοσύνη ἅς ἐξαντλήσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ὅλους τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης της, τὸ ὄνομά μου ἅς εἶναι εἰς ἀποστροφήν καὶ τὸ ὑποκειμένον μου τὸ ἀντικείμενον τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναδέματος τῶν ὁμογενῶν μου, ἀνίσως ἀλησμονήσω μίαν στιγμὴν τὰς δυστυχίας των καὶ δὲν ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου καὶ ὁ θάνατος ἅς εἶναι ἡ ἀφευκτος τιμωρία τοῦ ἀμαρτήματός μου, διὰ νὰ μὴν μολύνω τὴν ἀγιότητα τῆς Ἑταιρείας μὲ τὴν συμμετοχὴν μου».

Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἦσαν κενοὶ περιεχομένου. Ἡ κατάρρα, τὸ ἀνάθεμα, δηλαδὴ ὁ ἀφορισμός, καὶ ἐν τέλει ὁ ἀποσυνάγωγος θάνατος ἦταν βαρύτερες ποινὲς κατὰ τὸ Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐφηρμόζετο καὶ ὡς ποινικὸ δίκαιο μεταξὺ τῶν ὑποδοῦλων.

Δυσκολώτερη εἶναι ἡ ἐρμηνεία περὶ «ἀγιότητος» τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Προφανὲς εἶναι, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἐκκλησιαστικοῦ μορφώματος, ἀλλὰ κοσμικοῦ. Μετεῖχε τοῦ κινήματος τοῦ Διαφωτισμοῦ, ποὺ εἶχε εὐνοήσει τὶς μυστικὲς ἑταιρεῖες ἀνὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ εἶναι πασίγνωστο, ὅτι εἶχε ἀντλήσει πολλὰ ἐκ τῶν τεκτονικῶν στοῶν καὶ τυπικῶν. Πόθεν λοιπὸν ἡ ἀγιότης;

Ἐν προκειμένῳ ἡ «ἀγιότης» συνίστατο στὸν ὑπηρετούμενο σκοπὸ τῆς ἐλευθερώσεως τοῦ Γένους, σκοπὸ ἁγιαζόμενο καὶ ἐκ τοῦ δοθέντος ὄρκου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ἐπομένως ἡ ὄλη προετοιμασία τοῦ Ἀγῶνος ἐτέθη ὑπὸ τὴν σκέπη τοῦ Θεοῦ καὶ διεφυλάχθη διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς Θείας Δίκης κατὰ τῶν πιθανῶν παραβατῶν τῆς μυστικότητος.

Ἡ ἐπιλογή τῆς συνδέσεως πρὸς τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ τυπικὸ της, καθὼς ὁ ὄρκος ἐλαμβάνετο ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἢ ἱεροῦ εἰκονίσματος μὲ ἀναμμένο κερὶ καὶ ἀφοῦ ὁ μυὼν καὶ ὁ μούμενος εἶχαν κάμει τὸ «σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ», ἦταν σκόπιμη καὶ εὐλογη.

Δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ δοθοῦν καὶ νὰ τηρηθοῦν ὄρκοι ποὺ θὰ ἀπέκλιναν ἀπὸ τὴν γνωστὴ ὄρκωμοσία τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπὸ πρόσωπα ποὺ ἀνῆκαν στὸν Ἑλληνικὸ κόσμον, ὑπόδουλο ἢ τῆς διασποράς. Καὶ τοῦτο, διότι δὲν θὰ ἔφεραν ἐπαρκὲς βάρος, ὥστε νὰ τηρηθοῦν πράγματι αὐστηρῶς.

* * *

Πέρα τούτου, όμως, είναι επίσης γνωστό σὲ ὅλους, ὅτι ἡ κήρυξις τοῦ **Ἀγῶνος** ἀπὸ τὸν Ἀρχηγὸ τῆς **Ἐπαναστάσεως** Στρατηγὸ Ἀλέξανδρο Κωνσταντίνου Ὑψηλάντη ἔγινε διὰ τῆς Προκηρύξεως τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1821, ποῦ εἶναι γνωστὴ ὡς «*Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος*», ἐκ τοῦ ρητοῦ τῆς προμετωπίδος της.

Ἡ ἐπαναστατικὴ σημαία
τοῦ πυρπολίτου
Κωνσταντίνου Κανάρη.

Ἡ ρῆσις αὐτὴ ἀνταπεκρίνετο εὐδέως στὴν κραυγὴ τῶν τελευταίων ὑπερασπιστῶν τῆς Πόλης στὶς 29 Μαΐου 1453:

● «*Ἀποθάνωμεν ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν*».

Ἡ παρέλευσις τεσσάρων αἰῶνων δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀλλοιωσῆ τὸ ἐθνικὸ σύνθημα, καθὼς αὐτὸ εἶχε διατηρηθῆ εὐλαβῶς ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ καὶ εἶχε καταστῆ βίωμα διὰ τῶν συνεχῶν ἐξεγέρσεων διαρκούσης τῆς Ὀθωμανικῆς Κατοχῆς.

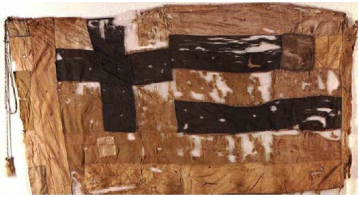
Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ κατακτητὴς εἶχε διευκολύνει ἀδελήτως τὴν διαφύλαξη τῆς πεποιδήσεως τῆς διαφορετικότητος, καθὼς, βάσει τοῦ Κορανίου καὶ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου (Σαρία), οἱ ὑπόδουλοι εἶχαν ὀργανωθῆ σὲ *μιλλιέτ*, δηλαδὴ θρησκευτικὴ ἐνότητα ὡς ἓνας ἐκ τῶν λαῶν τῆς Βίβλου. **Ἄλλα** *μιλλιέτ* τῆς Αὐτοκρατορίας ἦταν τῶν Μουσουλμάνων, τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Ἑβραίων, ἐνῶ οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ ἐλάχιστοι Προτεστάντες ἀπελάμβαναν τὸ καθεστῶς τῶν Διαμολογήσεων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἦταν ὑπήκοοι τοῦ Σουλτάνου.

Ἐπομένως ὁ **Ἀγῶνας** ἐξεκίνησε ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

Τὸ σύνθημα ἦταν τὸ ἀναμενόμενο γιὰ τοὺς Ἕλληνες.

Δὲν συμπεριέλαβε τοὺς λοιποὺς Βαλκανίους Σλάβους, Βουλγάρους καὶ χριστιανοὺς Ἀλβανούς, ὄχι διότι δὲν ἦσαν δεκτοὶ στὴν μεγάλη προσπάθεια. **Ἀντιθέτως** μάλιστα εἶχαν γίνει πολλὰς ἀπόπειρες γιὰ κινητοποίηση τῶν Σέρβων, τῶν Βλάχων καὶ τῶν Μολδαβῶν, ἀκόμη καὶ τῶν Βουλγάρων, ἐνῶ οἱ Ἀλβανοὶ ἦταν τότε ἐστιασμένοι στὸ ἐγγχείρημα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Τεπελενλῆ τῶν Ἰωαννίνων πρὸς δημιουργίαν τοῦ δικοῦ του κράτους.

Ὅμως αὐτὴν τὴν φορὰ οἱ λοιποὶ Βαλκάνιοι δὲν ἐδεώρησαν τὴν προσπάθεια ἀξιόπιστη, ἴσως διότι δὲν ἐφάνη ἐξ ἀρχῆς συμβολὴ καὶ συμμετοχὴ τῆς Ρωσίας στὴν ἐλληνικὴ ἐξέγερση. **Ἴσως** ἐδεώ-

Ἡ ἐπαναστατικὴ σημαία τοῦ Ναυάρχου Ἀνδρέου Μιαούλη.

ρησαν ὅτι ἡ **Ἐπανάστασις** δὰ ἐπνίγετο στὸ αἶμα, ὅπως εἶχε συμβῆ κατὰ τὰ δραματικὰ Ὀρλωφικά. **Καὶ** τέλος, στὴν Μολδαβία καὶ τὴν Βλαχία, ὅπου εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀναδύεται ἐθνικισμός, ἡ ἀρχικὴ συμμετοχὴ διεκόπη ἀποτόμως, ὅταν ἐφάνη ἡ ἀπουσία τῆς Ρωσίας.

* * *

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν μόνοι. **Μ**ὲ ἀμφιβολίες περὶ τῶν δυνατοτήτων τους. **Ὅχι** τόσο στὴν Πελοπόννησο, ὅπου ἡ παρουσία τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη μὲ τοὺς Μανιάτες του ἰσχυροποιοῦσαν τὴν πολεμικὴ σύρραξη, ὅσο στὶς βόρειες ἐπαρχίες, ὅπου ὑπῆρχε ἡ φωτιὰ τοῦ ἐθνουσιασμοῦ, ἀλλὰ ἔλειπαν χρήματα, ἄνθρωποι, ὅπλα καὶ κυρίως ἡ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς παρουσίας ἰσχυρῶν δυνάμεων ὀθωμανικοῦ στρατοῦ.

Διστακτικὰ ἦσαν καὶ τὰ νησιά, πλὴν Κρήτης, Κάσου καὶ Σάμου. **Ἀκόμη** καὶ ἡ Ὑδρα καὶ οἱ Σπέτσες καὶ τὰ Ψαρὰ ἐβράδυναν νὰ μετᾶσχουν στὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ **Ἀγῶνος**. **Ὅμως**, μέχρι τέλος τοῦ Μαρτίου τοῦ 1821, εἶχε ἐξεγερθῆ ὅλη ἡ νότιος Ἑλλάς καὶ ἀρκετὰ νησιά, ἐνῶ διεδίδετο ὁ **Ἀγῶνας** συνεχῶς.

Οἱ δισταγμοὶ γιὰ τὴν συμμετοχὴ στὸν **Ἀγῶνα** ἐδημιούργησαν τὴν ἀνάγκη ταχείας ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν λοιπῶν.

Στὶς 16 Ἀπριλίου οἱ Ὑδραῖοι ἀπευθύνθηκαν πρὸς τοὺς Κυκλαδίτες:

• *«**Ἡμεῖς** χθὲς ὑψώσαμεν τὴν ἱερὰν σημαίαν τῆς ἐλληνικῆς δόξης καὶ ἀμέσως ἐξεκινήσαμεν ἀρκετὰ καράβια, τὰ ὅποια ἐνωμένα καὶ μετ' ἄλλων τῶν γειτόνων μας Σπετζιωτῶν, μέλλει πλεύσωσι κατὰ τοῦ τυράννου. **Συντρέξατε** λοιπὸν καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοί μας, μὲ ὅλας σας τὰς δυνάμεις εἰς τὸν **ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα**. **Ἡ** θεία πρόνοια ηὐδόκησε ἵνα ὑπερλάμψη ἡ ὀρθόδοξος πίστις καὶ καταργηθῆ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τοῦ τυράννου».*

Ἡ Προκήρυξις αὐτὴ, ὁμοίᾳ πρὸς πολλὰς ἀκόμη κατὰ κάποιον τρόπο «ἐσωτερικῆς χρήσεως» μεταξὺ Ἑλλήνων, διεκήρυττε τὸ νόημα τοῦ πολέμου. **Ἐ**πρόκειτο περὶ **ἱεροῦ πολέμου** κατὰ τοῦ τυράννου, ποὺ ἦταν ἀλλόδοξος καὶ ἀντεμετωπίζετο ὡς ἀντίχριστος.

Οἱ σημερινοὶ ἐνοχικοὶ ἐξωραϊσμοὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀλλοδόξων ἐντὸς πνεύματος ἀνοχῆς καὶ κατανοήσεως, συνεπῶς καὶ

«πολιτικής ὀρθότητος», δὲν χωροῦσαν φυσικὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνην. **Οἱ Χριστιανοί**, μάλιστα οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, κατανοοῦσαν ἄμεσα τὴν **θρησκευτικὴ ἀντιπαράθεση καὶ ἐν ὅπλοις**, καθὼς ἔτσι ἐκινουῦντο καὶ οἱ Μουσουλμᾶνοι.

* * *

Ἐκκηρύχθη λοιπὸν **Ἱερός Ἀγών**. **Μ**ὲ σημερινούς ὄρους, αὐτὸς ὁ πόλεμος ἦταν **χριστιανικὸ τζιχάντ**.

Ἐνας πόλεμος ποὺ ἀπεδέχετο ἢ μᾶλλον ἐπεδίωκε τὸν θάνατο καὶ τὴν καταστροφή τοῦ ἀντιπάλου, τὴν ἐκδίωξή του ἀπὸ γῆ, ποὺ οἱ Ὀθωμανοὶ μετὰ ἀπὸ 400 ἢ καὶ περισσότερα χρόνια κατοχῆς, θεωροῦσαν πατρογονικὲς ἐστίες των.

Θὰ ὑπῆρχαν νεκροὶ στὰ πεδία τῶν μαχῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀμάχων, τραυματίες, ἀνάπηροι, αἰχμάλωτοι, βασανισμοί, ὄμηροι, χῆρες, ὀρφανά, πρόσφυγες, καταστροφές, δουλώσεις καὶ λεηλασίες. **Δ**ιότι ἔτσι εἶναι οἱ πόλεμοι, καὶ τότε καὶ πάντοτε.

Ἀλλά, ἡ πρόταξις τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ, ὁ ἀγώνας *ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος* καθιστοῦσε τὸν πόλεμο αὐτὸν πραγματικὴ *σταυροφορία* ἐναντίον τοῦ Ὀθωμανοῦ κατακτητοῦ.

Οἱ Ἀγωνιστές μας δὲν ἐφόρεσαν σταυρὸ στὸν ὄμο, ὅπως οἱ Φράγκοι τῶν Σταυροφοριῶν. **Δ**ὲν χρειάσθηκε, διότι ἤδη πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τὸν φοροῦσαν στὸ στήθος τους, στὰ φυλακτά τους καὶ στὰ κοσμήματα, τὰ κεντίδια τῶν ὅπλων τους.

Τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα εὐλογήθηκαν κατὰ τόπους ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, ἐκείνους τουλάχιστον ποὺ εἶχαν παραμείνει ἐλεύθεροι στὸν Μωριά ἀπὸ τὴν εἰρκτὴ τῆς Τριπολιτσᾶς.

* * *

Παραμένει τὸ ἐρώτημα: **Κ**αὶ τὸ Πατριαρχεῖο;

Ο Ἐμμανουὴλ Ξάνθος στὰ Ἀπομνημονεύματά του ὑποστηρίζει, ὅτι ὁ ἴδιος ἐμύησε τὸν Γρηγόριο Ε΄, κατὰ τὸ 1818 στὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅπου εὐρίσκετο μεταξὺ τῶν δύο πατριαρχειῶν του.

Ἡ πληροφορία ἔχει ἀμφισβητηθῆ, διότι δὲν φέρεται ὁ Πατριάρχης στοὺς ὑπάρχοντες καταλόγους μεταξὺ τῶν μνηθέντων.

Πιστεύω, ὅτι ἦταν πράγματι Φιλικός, ὄχι διότι αὐτὸ μᾶς κολακεύει, ἀλλὰ διότι ἐξηγεῖ εὐθέως τὸ μεγάλο τέχνασμα τοῦ Γρη-

Ἡ ἐπαναστατικὴ σημαία τοῦ Ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας, μὲ τὰ σύμβολα «ἐφοδιαστικοῦ ἱερέως» τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

γορίου κατὰ τὴν ζητηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀποκήρυξη δι' ἀφορισμοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου.

Ὅπως κατέδειξε ἐπιμελῶς ὁ ἀείμνηστος Τάσος Γριτσόπουλος, **ὁ ἀφορισμὸς ἦταν συντεταγμένος ἀτελῶς** καὶ συνεπῶς δὲν πληροῦσε τοὺς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὄρους ἰσχύος του!

Οἱ Ὀρθόδοξοι ἀναγνώστες τοῦ κειμένου ἦσαν τότε ἀπολύτως εἰς θέσιν νὰ διακρίνουν τὶς ἀτέλειες καὶ νὰ λάβουν τὸ μῆνυμα.

Ὁ Πατριάρχης εὐλόγησε τὸν **Ἰερὸν Ἀγῶνα ἐμμέσως**, τεχνηέντως καὶ πλαγίως, διὰ τοῦ κειμένου αὐτοῦ - **εὐδέως**, ἀμέσως καὶ τραγικῶς διὰ τῆς ζωῆς του, ὅπως καὶ δεκάδες ἀκόμη ἱεράρχες καὶ κατώτεροι κληρικοί, ἀλλὰ καὶ ἀξιωματοῦχοι τοῦ Φαναρίου στὴν Πόλη, στὴν Μικρὰ Ἀσία καὶ τὴν Κύπρο.

Καὶ αὐτὰ μὲν ὡς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν παράγοντα.

* * *

Ὅμως, οἱ ἐξεγερθέντες ἔσπευσαν νὰ ἀπευθύνουν μηνύματα πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Προξένους τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἤδρευαν στὴν Πάτρα.

Πρώτη ὑπῆρξε ἡ Προκήρυξις τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ τοῦ Διευθυντηρίου τῆς Ἀχαΐας, δηλαδὴ τῶν Κερνίτσης Προκοπίου, Ἀνδρέου Ζαΐμη, Ἀνδρέου Λόντου, Μπενιζέλου Ρούφου Κανακάρη, Ἰωάννου Παπαδιαμαντοπούλου καὶ Σωτηρίου Θεοχαροπούλου.

• **«Ἡμεῖς**, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τῶν χριστιανῶν, βλέποντες ὅτι μᾶς καταφρονεῖ τὸ ὀθωμανικὸν γένος καὶ σκοπεύει ὀλεθρον ἐναντίον μας, πότε μ' ἓνα καὶ πότε μ' ἄλλον τρόπον, ἀπεφασίσαμεν σταθερῶς ἢ ν' ἀποθάνωμεν ὅλοι, ἢ νὰ ἀπελευθερωθῶμεν καὶ τούτου ἔνεκα βαστοῦμεν ὄπλα εἰς χεῖρας ζητοῦντες τὰ δικαιώματά μας.

Ὅντες, λοιπόν, βέβαιοι ὅτι ὅλα τὰ χριστιανικὰ βασίλεια γνωρίζουν τὰ δίκαιά μας καὶ ὄχι μόνον δὲν θέλουν μᾶς ἐναντιωθῆ, ἀλλὰ καὶ θέλουν μᾶς συνδράμει, καὶ ὅτι ἔχουν εἰς μνήμην ὅτι οἱ ἔνδοξοι πρόγονοί μας ἐφάνησαν ποτὲ ὠφέλιμοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τοῦτο

εἰδοποιοῦμεν τὴν Ἐκλαμπρότητά σας καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ προσπαθήσετε νὰ ἡμεδα ὑπὸ τὴν εὐνοίαν καὶ προστασίαν τοῦ μεγάλου τούτου κράτους»,

ὅπου τὸ ἐν λόγῳ μεγάλο κράτος ἦταν ἐκεῖνο πὺ ἐξεπροσώπει ὁ κάθε Πρόξενος.

Ἡ Προκήρυξις ἦταν στὴν γραμμὴ ἐκείνης

Ἡ ἐπαναστατικὴ σημαία τῶν Σπετσῶν.

του Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἡ ὁποία ὅμως ἦταν ἀρκετὰ σχοινο-
τενῆς καὶ ἐμπλουτισμένη μὲ πολλὰ ἀναφορὰς στὴν ἀρχαιότητα.

Ἀνάλογη ὑπῆρξε ἡ Προκήρυξις «Προειδοποιήσις» τοῦ Πε-
τρόμπεη Μαυρομιχάλη καὶ τῆς Μεσσηνιακῆς Γερουσίας «πρὸς
τὰς Εὐρωπαϊκὰς Αὐλὰς»:

Σὲ αὐτὴν ἐτονίζετο, ὅτι

• **«Ὁ ἀνυπόφορος ζυγὸς τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας εἰς τὸ διά-
στημα ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα (σ.σ.: ἀπὸ τὸ τέλος τῆς Β΄ Ἐνετο-
κρατίας τὸ 1715), κατήτησεν εἰς μίαν ἀκμὴν, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ ἄλλο
εἰς τοὺς δυστυχεῖς Πελοποννησίους Γραικοὺς, εἰμὴ μόνον ἡ πνοή».**

Καὶ κατέληγε:

• **«Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὅλοι ἀπεφασίσαμεν ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἢ νὰ
ἀποθάνωμεν. Διὸ καὶ προσκαλοῦμεν τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν
ὄλων τῶν ἐξευγενισμένων εὐρωπαϊκῶν γενῶν, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ
φθάσωμεν ταχύτερος εἰς τὸν ἱερὸν καὶ δίκαιον σκοπὸν μας, καὶ νὰ
λάβωμεν τὰ δίκαιά μας, καὶ νὰ ἀνανεώσωμεν τὸ τεταλαιπωρημένον
ἐλληνικὸν γένος μας. Δικαίῳ τῷ λόγῳ ἡ μήτηρ μας Ἑλλάς, ἐκ τῆς
ὁποίας καὶ ὑμεῖς ἐφωτίσθητε, ἀπαιτεῖ ὅσον τάχος τὴν φιλάνθρωπον
συνδρομὴν καὶ διὰ χρημάτων καὶ διὰ ὄπλων, καὶ διὰ συμβουλῆς, τῆς
ὁποίας ἐσμὲν εὐέλπιδες ὅτι θέλομεν ἀξιωθῆ. Καὶ ἡμεῖς θέλομεν
σᾶς ὁμολογεῖ ἄκραν ὑποχρέωσιν καὶ ἐν καιρῷ θέλομεν δεῖξει καὶ
ἐμπράκτως τὴν ὑπὲρ τῆς συνδρομῆς σας εὐγνωμοσύνην μας».**

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, στίς 25 Μαΐου, ἐξεδόθη καὶ ἀπεστάλη
ἡ Προκήρυξις πρὸς τοὺς Ἀμερικανοὺς τῆς ἐν Καλαμάτᾳ Μεσσηνι-
ακῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Πέτρου Μαυρομιχάλη.

Σὲ αὐτὴν δὲν γίνεται σχεδὸν καμμία μνεῖα περὶ πίστεως, θρη-
σκείας καὶ Χριστιανισμοῦ. **Ἀντιθέτως**, γίνεται πλουσία ἐπίκλησις
τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς δουλεμπορίας, καὶ τῆς
ἀποδόσεως «εἰς τοὺς ἀποκτηνωμένους Ἀφρικανοὺς ἀνθρώπινον
ἀξίωμα».

Παρ’ ὅλα ταῦτα, τονίζεται δεόντως, ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ εἶναι:
**«Δίκαιοι, ὅτι καὶ ἐλεύθεροι φιλάνθρωποι καὶ γενναῖοι, ὅτι πολιτεύ-
εσθε κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον».**

Καὶ λίαν εὐφυῶς προσετίθετο, ὅτι οἱ Ἕλληνες αἰσθάνοντο
εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς Ἀμερικανοὺς, διότι παρεῖχαν δωρεὰν
ἐκπαίδευση στὰ Ἑλληνόπουλα σὲ ἀμερικανικὰ σχολεῖα.

Προσετίθετο:

• **«Ἄλλ’** ἂν τούτως ἔπραξαν δεδουλωμένοι (δηλαδὴ προσέφε-

ραν τιμήν καὶ εὐγνωμοσύνη), μὲ πόσῃ φιλίαν καὶ ζήλον θέλουν φέρεσθαι πρὸς ἐσᾶς, ὅταν διὰ τῆς συνεργείας σας συν-τριψῶσι τὰς ἀλύσεις των. **Ἡ** Ἑλλάς τότε θέλει σᾶς δίδει κέρδη».

Ἄραγε, ποιὸς συνέταξε τὸ κείμενο αὐτό; **Π**όσο καλὰ ἐγνώριζε τοὺς ἀποδέκτες του...

Ἡ ἐπαναστατικὴ σημαία τῶν Ὑδραίων.

* * *

Τὰ κείμενα ποὺ ἔκαναν ἔκκληση βοήθειάς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικανικῆς Ἡπείρου γνωστοποιήθηκαν ἄρκετὰ γρήγορα σὲ εὐρῆα στρώματα τῶν ξένων κοινωνιῶν, κυρίως μέσω τοῦ Τύπου καὶ φυσικὰ ἐν μεταφράσει.

Οἱ Κυβερνήσεις βέβαια ἐδεσμεύοντο ἀπὸ τὴν Πενταπλῆ Συμμαχία στὴν Εὐρώπη καὶ ἀπὸ τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα στὶς ΗΠΑ.

Οἱ κοινωνίες ὅμως ἀνταπεκρίθησαν στὴν κηρυχθεῖσα **σταυροφορία** καὶ δεκάδες ἄνδρες ἄρχισαν νὰ φθάνουν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1821 γιὰ νὰ συνδράμουν στὸν **Ἀγῶνα**.

Ἐπέλεξαν ἀπὸ τότε νὰ ἀποκληθοῦν **φιλέλληνες** καὶ νὰ συγκροτήσουν στὶς πατρίδες τους **φιλελληνικὲς ἐπιτροπὲς καὶ κοιμητῆα**, νὰ μετατρέψουν τὸν **Ἱερόν Ἀγῶνα** τῶν Ἑλλήνων σὲ **κίνημα**, ἀλλὰ καὶ σὲ **μόδα**.

Συνέβαλαν στὴν **Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση**, ὅμως, **μόνον ἐκεῖνοι ποὺ τὴν εἶδαν ὅπως ἦταν πραγματικά**: ἕνας σκληρὸς ὀλοκληρωτικὸς πόλεμος **ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος!**

Μόνον ἐκεῖνοι ποὺ κατενόησαν καὶ ἀγάπησαν τοὺς Ἑλληνες Ὀρθοδόξους ὡς ἀδελφούς τους· ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἐπωφθαλμιοῦσαν τὴν ἑλληνικὴ γῆ· ἐκεῖνοι ποὺ δὲν θέλησαν νὰ ...**ἐκχριστιανίσουν** τοὺς Ἑλληνες· ἐκεῖνοι, τέλος, ποὺ εἶδαν τοὺς Τούρκους ὅπως ἦσαν, δηλαδὴ ὡς εἰσβολεῖς στὸν χριστιανικὸ κόσμο τῆς Εὐρώπης.

Αὐτοί, οἱ λίγοι ἔγιναν μὲ τὴν σειρά τους Ἑλληνες.

Ἄν θέλησαν νὰ ἱδρῦσουν «**σταυροφορικὰ βασίλεια**», οὔτε νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸν πλοῦτο τῆς Ἑλλάδος.

Προσέφεραν χωρὶς νὰ ζητήσουν ἀντάλλαγμα.

Τελικῶς ἐτάφησαν μεταξύ μας...

Θὰ βρῆτε κάποιους στὸν **Κῆπο τῶν Ἡρώων** στὸ **Μεσολόγγι**, κάποιους ἄλλους στὸ **Ἄ Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν**. **Π**ολλῶν οἱ τά-

φοι ἀφανίσθησαν, ὅπως καὶ ἑκατοντάδων
Ἄγωνιστῶν.

**Αὐτοὶ ἦσαν ἀληθεῖς σταυροφόροι τῆς
Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας.**

Καὶ ἀξίζει νὰ τοὺς μνημονεύουμε.

Αἰωνία ἡ μνήμη τους!...

(*) Ἐφημερ. «Ἐστία», 23-24.3.2019 σελ. 9. Τῆς Χαρίκλειας Γ. Δημακοπούλου. ● Ἐπιμέλ. ἡμετ.